

Prof. dr Nenad Živanović

Milisav Kočović

SPORTSKI UZLETI I PADOVI

Vreme u kome živimo, bez obzira na sliku koju imamo o njemu i bez obzira kako ga nazivali ("moderno", "postmoderno", "sekularno", "posthrišćansko", "novo doba"), prepuno je protivurečnosti i kontrasta. S jedne strane možemo da uočimo njegovu sekularizaciju koja dostiže svoj maksimum, a sa druge strane njegovu religioznost; možemo da uočimo ogroman tehnološki napredak s jedne strane, a sa druge strahote razaranja, nasilja, zločina, nemoralna, idolopoklonstva; možemo da uočimo čoveka koji ne zna gde je linija koja odvaja zlo od dobrog, mržnju od ljubavi, nasilje od nenasilja; možemo da uočimo đaka šekspirovski razdeljenog pitanjem – da li učiti ili ne učiti; možemo da uočimo vuka s jedne strane a sa druge jagnje – koje mu uvek muti vodu, iako se nalazi nizvodno, i zbog toga biva pojedeno; možemo da vidimo, jednom rečju, čoveka u tom vremenu koji ne zna gde će i kom carstvu da se privoli.

Život kao "večno tkanje vremena" (1) podaren od Svestvoritelja, uzdiže i spušta i čoveku pruža priliku da se pokaže i dokaže. A on, vavilonski gord, zagledan u samo njemu znane prostore i daljine, ne vidi da je trošan i lomljiv. Ne vidi i ne čuje, one koji mu govore, da delima svojim ostaje u pamćenju svojih potomaka i da će mu se po njima suditi i presuditi. Pritom zaboravlja da na njihovom vrhu nisu kule i gradovi - vavilonski, već časni i pošteni život, suprotstavljanje svakom zlu, nepristajanje na poniženje – svoje i tuđe. Prigrlivši ponuđenu slobodu – zapadnog tipa – da uvek čini ono što mu pričinjava zadovoljstvo, ne želi da pogleda na drugu stranu i vidi da postoji i sloboda – istočno pravoslavna – koja se ogleda u samoograničenju i samostešnjenju radi drugih (2). Ne pristaje, jer mu je hedonistički način života, u koji je gurnut (i) vremenom u kome živi, lakše da prihvati. Mnogo je teže plivati uzvodno, ali je zato nagrada veće za one koji to čine. Oni stižu, svojim naporom, do izvora života.

Kultura kojoj pripadamo, bez obzira da li je posmatrali očima Finaca (3), ili Latina (4), ili onako uobičajeno – kao sve ono što je čovek stvorio svojim umnim i fizičkim radom, pokazuje ko smo i kakvi smo. A naša struka, sa svojim područjima – fizičkim vaspitanjem, sportom i rekreacijom, njen je sastavni deo. Utkana u milje čovekovog stvaranja, fizička kultura u svom središtu ima

čovaka, koji je i samome sebi – tajna najviša (5). I sa tom – tajnom najvišom, čovekom, koji na ovaj svet dolazi sa svojim fizičkim dobrima, mi treba da radimo na njegovom uzdizanju i očovečavanju. I to treba da činimo, i činimo, fizičkom vežbom. Ako vaspitanje možemo da posmatramo kao hranjenje, prema njenom staroslovenskom korenu, onda i fizičku vežbu možemo da posmatramo i kao specifičnu hranu biću čovekovom. A ta specifična hrana, iako je: u fizičkom vaspitanju – i u funkciji edukacije, u sportu – i u funkciji agonistike, a u rekreaciji – i u funkciji potrebe, uvek mora da bude na korist čovaka i njegove ličnosti. Jer, čovek kao ličnost - jedna, jedinstvena i neponovljiva, i svojom tajanstvenošću je – beskrajna (6). Da li možemo, i da li smemo, namerno ili ne namerno, da fizičkom vežbom oštetimo i povredimo čovaka, tu tajnu najvišu? Da li nam je, možda, neko dao to pravo?

Ovo, svakako, nisu šekspirovska pitanja, i odgovor je svima jasan i sa njime će se, odmah, svi složiti: ne možemo i ne smemo da fizičkom vežbom oštetimo čovaka. Ali šta ćemo i kako ćemo ovo ostvariti kada se mi lično nađemo u dilemi i na razdelnici kada se odlučuje – šta dobijamo, kao nagradu, ako učinimo to i to, ili ovo i ono. A ta dilema, i Šekspira vredna, iz dubine našeg bića gura i usmerava na akciju. Ako na ovo pitanje tražimo odgovor izranjajući iz svih onih teorija o svetu i postanku, koje su u osnovi našeg obrazovnog i naučnog sistema, objedinjenih jedom – Teorijom kruga, odgovor će nas odvesti na jednu stranu gde ćemo bez ikakvog osećaja odgovornosti, i prema sebi i prema Svestvoritelju, da radimo - na našu korist. Uklopice se u sekularizovani svet u kome vladaju hedonistička pravila. Ali, ako na ovaj problem gledamo iz ugla Teorije poluprave, koja sublimira shvatanje da sve ima svoj početak ali ne i svoj kraj, onda će nas odgovor odvesti na drugu stranu i čoveku ćemo prići – golubijim nogama (7). Znaćemo da nikakva korist, pa makar to bilo i najveće bogatstvo ovoga sveta, neće da nam koristi ako naidimo svojoj duši (8). A ona će, makar i u poslednjem ovozemaljskom času da se sudari sa probuđenom savešću, i moraće da odgovara za "svoja dela".

Pitanja je, očigledno, mnogo, ali je odgovor jedan – "uvek kao ljudi, kao neljudi nikada" (9).

1.

Sport, koji je zapravo i povod za ovu kratku raspravu, je jedno od tri područja fizičke kulture i može da se definiše na različite načine. Za ovu priliku ponudićemo dve definicije:

"Sport je dobrovoljni i uobičajeni kult intenzivnog mišićnog vežbanja zasnovan na želji za napretkom koji može da ide do rizika" (10). I druga, "Sport je organizivan sistem telesnog vežbanja, agonističkog karaktera, kojim se teži usavršavanju ličnosti radi postizanja maksimalnih sportskih rezultata (11).

Obe ove definicije, kao uostalom i druge koje u ovom tekstu nismo naveli, govore o specifičnom fizičkom vežbanju koje ima za cilj razvijanje određenih fizičkih sposobnosti koje su neophodne za postizanje maksimalnih sportskih rezultata. I upravo ta težnja da se - stalno bude najbolji, ukazuje da je agon, odnosno stalna borba (takmičenje, nadmetanje sa drugim ali i sa samim sobom) u osnovi sporta. Ta baza na kojoj se gradi sport kao specifično područje fizičke kulture privlači, sa jedne strane, mlade ljude da, u nadmetanju sa samim sobom ili sa drugim, iskažu i provere svoj ego, a sa druge strane, sport privlači i sve one koji, za razliku od sportista koji su neposredni učesnici u sportskom događaju, predstavljaju posredne učesnike, kao što su: treneri, sportski funkcioneri, gledaoci, navijači, političari, biznismeni, roditelji, porodica. Svako od njih, na svoj specifičan način, posmatra i vidi i sportiste i sam sportski događaj. Ali, svi oni zajedno, i neposredni učesnici u sportskom nadmetanju – sportisti, kao i posredni učesnici u sportskom nadmetanju, nalaze se u istom čamcu koji ih, u zavisnosti od veštine upravljanja, nosi ka željenom odredištu. Uz dizanja i poniranja tog čamca zavise, kako od vremena i talasa na moru kojim plove, tako isto i od odluke onih koji su u čamcu da baš tada budu na morskoj pučini. Iako je obala sigurnija od pučine, izazov i želja da se stigne dalje, pa i najdalje, usmeravaju ljude ka toj pučini.

2.

Lepota i snaga sporta, koja nosi ka vrhovima sa kojih se daleko vidi i koji se iz daleka vide, leži u njegovoj mogućnosti da motiviše mlade ljude da vežbaju i sopstvenim naporom dostižu, i prestižu, zacrtane i moguće sportske ciljeve. Pritom doživljena lepota telesnog napora, učinjenog da se dostignu takvi ciljevi, ne samo da je doživljaj jedinstven i veličanstven, već on pomaže da se čovek oplemeni, i da nauči da se u pobedi ne gordi, a u porazu ne tuguje. Sa aspekta doseganja harmonije duha i tela, i očovečavanja čoveka, svaki takav napor je dobrodošao.

Kada je Glauk, otac antičkog junaka Ahila, savetovao svoga sina kako da se odnosi prema sebi i rodu svome, to je iskazao dalekovremenim rečima:

"Uvek da najbolji budeš i odličan između drugih,
Da ne sramotiš lozu otaca, što najbolji behu
I u gradu Efiri i prostranoj likejskoj zemlji." (12)

Ovakva načela govore o specifičnom odnosu prema agonistici kao prilici da se pokaže i dokaže nečija vrednost. Čast i čovečnost su se podrazumevali. Podrazumevali su se i na Olimpijskom stadionu u Berlinu 1936. godine i zato je pružena bela ruka nemačkog skakača u dalj L.Langa, prema crnoj ruci američkog skakača u dalj i proslavljenog sprintera Dž.Ovensa, ono veličanstveno i

uzvišeno u čoveku. Čovek je tada pobedio i zahvaljujući jednom sportskom nadmetanju pokazao koliko može da bude veliki.

Velike su visine i za one dečake i devojčice koji zagrljeni i sa osmesima, nenameštenim i iz njihovog neiskvarenog bića proizašlim, napuštaju sportski teren, nevažno da li "veliki" ili "mali", radujući se samom druženju čiji je povod bio taj sportski susret. Velika su i za uzrastanje njihovog bića značajna ta sportska okupljanja i nadmetanja u kojima se uči kako se sopstvenim naporom postiže željeni cilj. Velika su za njih i putovanja u druge gradove i susreti i prijateljstva sa drugom decom. Ti sportski susreti su veliki jer visoko uzdižu te mlade ljude.

Velike čovekove uzlete sport pruža i onda kada se niko tome ne nada. Šta reći kada mladi sportista, bolestan od opake i neizlečive bolesti, i protiv volje lekara, moli trenera da odigra svoje poslednje fudbalsko poluvreme. Šta reći o treneru koji molbu prihvata? Šta reći o publici? Šta reći o njegovim sportskim kolegama? Možda, jedino – takve visine mogu da se dostignu samo u sportu i među dobrim ljudima (13).

Uzeti sportski mogu da se ostvare i sportskim porazima. O njima će najbolje da govore stihovi jednog mladog čoveka, profesora fizičkog vaspitanja:

POBEDNIK

Igrali smo basket,
moja ekipa
protiv momaka iz susedne ulice,
kad ugledao sam lice
lepše od najlepšeg cveta u bašti,
devojka,
bila je zauvek vezana za kolica,
nije mogla da hoda,
navijala je svom snagom
protiv nas,
njen brat je bio u protivničkoj ekipi;
Bilo je nerešeno,
jedan koš je nedostajao da
ili oni ili mi pobedimo;
Njen brat je pošao ka košu,
ja sam ga čuvao,
moje oči naspram njenih;
Okliznuo sam se,

dao je koš,
pobedili su.
Moji drugovi su bili tužni,
ja sam bio najsrećniji
čovjek na svetu;
Devojka u kolicima
jedan dan u svom životu
gledala je očima pobednika.

Siniša Rančić

3.

Sportski padovi, ponekad do najdubljih rupa koje je čovek uspeo da napravi, predstavljaju drugu stranu iste stvarnosti. Iako je i u središtu sporta čovek, ikona Božija, ličnost - jedna, jedinstvena i neponovljiva, strašna je slika o dubinama i ponorima koje ostvaruje u sportu. Jer, kako objasniti sliku sportskog terena na kome mladi sportisti, ljudi – i nečija deca, a vrlo često i roditelji svoje dece, umiru na očigled svojih drugova, trenera, klupskih lekara, gledalaca i navijača. "Srce nije izdržalo", obrazloženje je lekara. Ali, ti isti lekari i slični njima, smišljaju najstrašnije "napitke" za "svoje" sportiste, koje zovu stimulativna sredstva, kako bi oni postigli što bolje, i najbolje, sportske rezultate.

Kako objasniti sliku nasilja na sportskim terenima gde se promovise parola – cilj opravdava sredstvo. Kako objasniti da čovek može, radi sportske pobe – koja predstavlja "sve", jer sportski poraz – označava "propast" i "kraj sveta", da zgazi i fizički uništi svog poznanika i sportskog protivnika. I to pred očima gledalaca na stadionu, ali i pred milionskim televizijskim auditorijumom. I uvek će se naći, bar polovina, ako ne i većina, koja će opravdati takvo ponašanje. Naći će se i opravdanje za ranjavanja i ubistva onih koji su se usudili da nose "tuđe" navijačke oznake – kape, šalove, dresove. Nasilje na terenu, nasilje van terena; nesreća do nesreće; (ne)čovjek do (ne)čovjeka. I sve to, vrlo često, zovemo – sport i sportski događaj.

Ali ti ponori su planirani i takva događanja su već predviđena "razvojnim" planom. Oni koji upravljaju (i) sportom, i koriste ga za ostvarenje svojih ciljeva, uplanirali su i neminovne žrtve, kao, kako bi to kosmopolite rekle – kolateralnu štetu (14). A oni, inteligentni, ali bez dobrote i samilosti, ne samo da su pakao za one oko sebe, već su i nepodnošljivo prokletstvo (15).

Moralni pad sekularizovanog čoveka, posmatran u ovoj raspravi iz ugla sporta, vodi ka destrukciji i novim – sportskim Aušvicima. Ono što je zloglasni lekar, intelektualac Mengele, radio sa logorašima "u cilju nauke", to isto, ako ne i

strašnije, danas rade novi "intelektualci" sa sportistima. Njihovi eksperimenti obavljaju se na živim ljudima, u ime "viših" ciljeva (političkih i finansijskih, pre svega), ali uvek na tuđoj deci. I dok oni ne piju alkohol – jer je štetan, ne puše – jer je duvan štetan, ne koriste drogu i stimulativna sredstva – jer su štetni po (njihovo) zdravlje, drugima je sve to dozvoljeno – ako je u funkciji nekog njihovog cilja. Doping, pa i najgnusniji – trudnički, je opravdan, i koristan, ako je u funkciji tog "sportskog" cilja. Naravno, uvek je reč o tuđoj ćerki ili sinu. Njihova deca su van tog prostora – jer je opasan po njihovo zdravlje.

I tako, kao da se ponavlja onaj praroditeljski greh, kada je čovek krenuo za posrnulim anđelom – đavolom, pa i u sportu greh do greha, posrnuli čovek do posrnulog čoveka. Jer, njegovo veličanstvo – sportski rezultat, koji je projektovana na tuđem znoju i bolu, bez obzira što su dirigovano dobrovoljni, uzdiže se do neslučenih visina, jer se sa tih visina ljudski i sportski ponori ne vide. Vavilon čovekove propasti i dalje se gradi.

* * *

U svetu u kome živimo prisutan je i sport, sa svim svojim uzletima i padovima, lepim i ružnim stranama, i svim sportistima – kao neposrednim učesnicima, i svima onima koje zovemo – posredni učesnici u sportu. Ali bez obzira kako i odakle ga posmatrali, čovek je u njegovom središtu. I baš zbog tog čoveka koji je u tome svetu "ikona Božija", i koji je – jedan, jedinstven i neponovljiv, moramo da se podsetimo jedne neosporne stvari: u ovome vidljivom svetu ne postoji vrednost kojom može da se izmeri, proceni i isplati duša čovekova. Ona vredi, kako je to stalno isticao o. Justin Popović, više nego svi svetovi skupa.

Zbog te duše i njene vrednosti ističemo i ono ružno – da bi smo ga se klonili, ali i ono lepo – da bismo ga i dalje negovali i širili. A sve zarad lepote jednog osmeha, sportskog, o kome smo govorili i kome se radujemo.

BELEŠKE

- (1) Đurić, A.: Priča o Jeleni i Mileni, Pravoslavlje, br. 911, 1.3.2005., str.46.
- (2) Solženjicin je slobodu definisao na sledeći način: "Zapadni tip slobode podrazumeva da se čini ono što pričinjava zadovoljstvo, istočni tip slobode podrazumeva dobrovoljno prihvatanje jarma, a hrišćanski pravoslavni tip slobode podrazumeva samooograničenje i samostešnjenje sebe radi drugih."
- (3) Finci pod kulturom podrazumevaju – odnos čoveka prema čoveku, i odnos čoveka prema prirodi koja ga okružuje.
- (4) "Cultura" je latinska reč koja označava – obrađivanje, vaspitanje, obrazovanje, razvoj. Potiče od reči "cultus" koja znači – poštovanje, poklonjenje, kult.

(5) Petar Petrović Njogoš: "S točke svake pogledaj čoveka Kako hoćeš sudi o čoveku –Tajna čojku čovjek je najviša."

(6) Više o ovome može da se vidi u knjizi o. Justina Popovića, Filozofske urvine, Manastir Čelije, Beograd, 1987., str. 15 – 20.

(7) Isto, str.243 – 249.

(8) Jer kakva je korist čovjeku ako sav svijet dobije a duši svojoj naudi? ili kakav će otkup dati čovjek za svoju dušu? (Mt. 16,26)

(9) Njegova Svetost patrijarh srpski GG Pavle je u jednoj svojoj poruci našim ljudima izgovorio i ove reči: "Uvek kao ljudi, kao neljudi nikada".

(10) Definicija Pjer de Kubertena, prema: Živanović,N.: Prilog Epistemolo-fizičke kulture, Panoptikum, Niš, 2000., str. 271.

(11) Definicija Nenada Živanovića, u knjizi: Prilog epistemologiji...str.271.

(12) Homer, Ilijada, VII 208 – 210, XI 784.

(13) Pre nekoliko decenija, u vreme kada je trener fudbalskog kluba "Crvena Zvezda" bio Miljan Miljanić, njihov daroviti fudbaler Z.Andelković, koji u ovaj veliki klub prešao iz niškog "Radničkog", razboleo se od teške i neizlečive bolesti. Znajući da se kraj približava, molio je svog trenera da mu dozvoli da odigra svoje poslednje oproštajno poluvreme. Naravno, lekari su se tome protivili jer je svaki napor bio opasan za ovog mladog čoveka. Ipak, na radost ovog mladog fudbalera, a i na našu, M.Miljanić je uslišio molbu ovog mladog čoveka da se od sporta, i ovozemaljskog života, oprosti svojim poslednjim fudbalskim poluvremenom. Odluka – uzvišena i velika.

(14) Više o korišćenju sporta od strane političara i biznismena u: Živanović,N.: Prilog epistemologiji fizičke kulture, ... str. 319-379.

(15) Više o ovome u: o.Justin Popović, Filozofske urvine, ... str.248-249.

„Pobjeda”, 20. januar 2005.

“СПОРТМОНТ” брoј 5

Прије два дана из штампе је изашао пети број часописа за спорт, физичку културу и здравље "Спортмонт" којег издаје Црногорска спортска академија. На преко 120 страна објављени су најзначајнији стручни радови истражувачких домаћих и иностраних аутора са темом Спорт и физичка култура, тако да је и овај број часописа изузетно користан, прије свега, за педагоге физичке културе, али и за оне који се баве спортом на професионалан или аматерски начин.

Тако, на примјер, ту су текстови др Душка Вјелице "Промена ритма као фактор смањивања оптималних аеробних способности", затим стручни радови проф. др Михаила Мијано-

вића и проф. Бориса Николића, те др Зорана Ђокића, проф. др Момчила Савића и мр Стевана М.Савића, па др Рашида Хаџића и доц. др Малише Радовића, а свакако ће посебно интересовање привући текст једног од најистакнутијих научника из области физичке културе, проф. др Павла Олавског "Утицај спортског тренинга на антропомоторичке способности".

У другом дијелу овог часописа представљене су бројне нове књиге које су у међувремену одштампане у Црњ Горци, а тичу се спорта и физичке културе.

У сваком случају Црногорска спортска академија настаља са издавањем стручних часописа са веома разноликом и интересантном тематиком.

